

De oudste zoon Jacob liet in 1754 Sparrendaal bouwen. Hij schijnt aanvankelijk gehuwd te zijn geweest met Anna Maria 'd Ablaing, doch later met Susanna Le Leu, vrouwe van Abcoude en Baambrugge. Uit dit laatste huwelijk werd een dochter Maria Constantia geboren, die op dertienjarige leeftijd de eerste steen van Sparrendaal op 20 maart 1754 legde. Haar vader was toen raad, schepen en burgemeester van Utrecht. Maria huwde in 1758 met R. C. A. W. Baron van Heiden, heer van Rijnestein, en erfde na het overlijden van haar moeder diens predicaat van Vrouwe van Abcoude en Baambrugge.

In de tweede plaats nog iets over de verhouding met Rijsenburg. In de resolutien van de geërfden van Over- en Nederlangbroek, Hardenbroek, Sterkenburg en Driebergen over de periode 1710-1740²⁾ lees ik namelijk dat op 16 september 1740 door Jacob van Berck, raad in de vroedschap van Utrecht en schout van Driebergen, alsmede enkele inwoners van Driebergen, aan de geërfden wordt gevraagd om een brug en doorvaart te mogen leggen en maken door de dijk langs de Langbroekerwetering. Ten behoeve van welke vaart of sloot³⁾ dit gevraagd werd, blijkt uit de resolutiën niet, doch wel dat het verzoek wordt afgewezen.

Uit het voorgaande blijkt echter, dat Jacob van Berck in 1740 schout van Driebergen is, zodat dit een motief kan zijn ter verklaring waarom de keuze voor een buitenverblijf mede daarom in Driebergen lag. Bovendien is hij in 1740 weliswaar rechthebbende bij een watering, doch uit de toevoeging van inwoners van Driebergen kan worden geconcludeerd dat van Berck toen (nog) niet in Driebergen woonde en derhalve ook niet op de aan Sparrendaal vooraf gegane hofstede.

Wie echter eigenaar was van laatstbedoelde hofstede, zal vermoedelijk wel ontdekt kunnen worden in de minuten of protocollen van transporten van Driebergen⁴⁾.

E. J. DEMOED

²⁾ Arch. Domkapt. no. 3876.

³⁾ De Schippersvaart?

⁴⁾ Rechterl. arch. no. 1249 en 1251.

RAVEN II

Enige lezers van het maandblad hebben nagedacht over de kwestie Raven, die in het oktobernummer aan de orde gesteld werd. Een hunner vroeg of de naam Raven niet zou kunnen zijn ontstaan uit namen als *Westerhaven* e.d., die hoger gelegen wijkplaatsen te midden van de venen en moerassen zouden aanduiden. Er is zelfs een verhaal overgeleverd, dat het hier een vluchthaven van het Flevo-

meer betref. Op deze wijze komt men heel gemakkelijk tot de vraag of er misschien een drietal (vlucht)havens - uitwijkplaatsen - geweest zijn, die *Hogerhaven*, *Lagerhaven* en *Westerhaven* heetten.

Een dergelijke verklaring is echter zonder meer onaanvaardbaar, omdat de naam reeds in het begin van de dertiende eeuw als RAVEN voorkomt. En aan de genoemde „overlevering” moet - zeker in dit soort zaken - niet àl te veel waarde worden toegekend.

Vervolgens is gedacht aan de mogelijkheid, dat Raven ook wel *Rade-ven*” genoemd kan zijn, het omgekeerde van *Ven-Rade*, dat tot Venraai werd. Maar ook deze veronderstelling moet ter zijde worden gelegd, omdat men hier eerder „rode” in samenstellingen van geografische namen zou verwachten, zoals er meerdere bekend gebleven zijn. Namen als *Berkenrode*, *Beukenrode* zijn hiervan sprekende voorbeelden. *Rade* is oost-nederlands, maar ook dààr schreef men *Rode* tot ver in de middeleeuwen.

In mijn eerste artikeltje moet ik nog een kleine zetfout herstellen. De middeleeuwse verhalen, die te berde gebracht werden, gaan over *Diederik van Bern*. Deze Diederik van Bern was de oostgotische koning Theodorik de Grote, die na een driejarig beleg in 489 *Ravenna* veroverde en aldaar als koning van Italië en Dalmatië zijn residentie had. Hij was een zeer bekwaam man en wist zijn gebied in alle rust te besturen. Na zijn overlijden in 526 echter brak een periode van oorlogen aan, die uiteindelijk tot de algehele ondergang van het eens zo machtige oostgotische rijk hebben geleid. Theodoriks naam bleef, mede als gevolg van zijn sterke persoonlijkheid en bezonnen natuur, in Europa in hoog aanzien. Hij werd al spoedig het middelpunt van vele overleveringen van verschillende herkomst. Als „Dirk met de Beer” komt hij nog voor in de twentse folklore.

Bij de beantwoording van de vraag hoe de naam Raven is ontstaan en waaraan of aan wie deze werd ontleend, moet naar alle waarschijnlijkheid in de richting van Raven - Ravene - Ravenna worden gezocht ¹⁾. Vóór de opkomst van de franse lyrische en epische kunst, die door riddermatige zangers in de germaanse landen verspreid werd, waren vooral de overleveringen uit de tijd der *volksverhuizing* in het epos vastgelegd. Het waren met name de *geestelijken*, die naar het voorbeeld der klassieke auteurs grote helden-epen dichtten over de door de volksoverlevering sterk vervormde, maar in wezen historische gegevens der oudgermaanse heldensage. Deze belangstelling van geestelijken voor de dichtkunst leidde tot projectie van namen uit de poëzie in de door hen gestichte nederzettingen. Zo vinden wij in de *Ronde Venen*, die eigendom waren van de proost en het kapittel van St. Jan - te Utrecht en ten zuiden daarvan - de

¹⁾ Zoals bekend is lag Ravenna eertijds temidden van moerassen. Het is mogelijk, dat de naam Raven ontstond, doordat de naamgever op het idee kwam, dat het ten zuiden van Utrecht gelegen gebied op dat rond Ravenna leek.

namen *Demmerik* = Denemarken (Lanceloet), *Portengen* = Bretagne (koning Arthur), *Kockengen* = Cokanje en andere. *Raven* = Ravenna zou in deze rij heel goed passen, omdat Diederik van Bern een zeer grote rol gespeeld heeft in de saksische sagen vóór de zegetocht der franse poëzie en ook nog daarna in Zuid-Duitsland, in Oostenrijk en in Scandinavië 2).

Al is de oplossing van het gestelde probleem nog niet gegeven, het vinden van een historisch verantwoorde naamsverklaring is door het bovenstaande wellicht mogelijk geworden. Vermoedelijk komen wij later nog eens op de zaak terug.

A. GRAAFHUIS

2) Dankbaar maak ik gewag van de voortreffelijke hulp mij geboden door prof. dr. J. A. Huisman, directeur van het Instituut voor Oudgermaanse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

NIEUWE PUBLICATIES

R. R. Post, Studiën over Adriaan VI. De beneficië van Adriaan Florenszoon. In: *Archief voor de geschiedenis van de katholieke kerk in Nederland*, 3, 1961, blz. 341-351.

Critische beschouwing over de beneficië, door Adriaan Florenszoon tijdens zijn kerkelijke carrière verworven. Ook hij was daarin een man van de late middeleeuwen. Na zijn pauskeuze heeft hij er afstand van gedaan, ten dele ten gunste van vrienden en dienaren.

H. van der Wiel, Drieguldens, guldens en halve guldens van Utrecht. In: *Jaarboek voor munt- en penningkunde*, 47, 1960, blz. 59-79. Met afb.

Gedetailleerd overzicht van de typen bij genoemde munten uit de jaren 1681-1799. Veranderingen in de muntstempels gaan meestal samen met het optreden van nieuwe stempelsnijders of, met de historisch juistere naam, ijzersnijders. De munten vertonen aan de voorzijde het gekroonde wapen der provincie, aan de andere zijde Minerva met speer en vrijheidshoed en het randschrift *Hanc tuemur hac nitimur*. Na de algemene invoering van de Staten-driegulden als standaardmunt in 1694, wordt het provinciale wapen op de voorzijde vervangen door het generaliteitswapen. De vrijwel complete reeks stempelsnijders aan de utrechtse Statenmunt is in het artikel te vinden.

J. W. C. van Campen, Utrechtse „edelmanswoningen”. In: *Jaarverslag 1960 van de Nederl. Kastelenstichting*, blz. 5-13.

Inleiding gehouden op de vierde Kastelendag, 23 april 1960 te Utrecht. Over de middeleeuwse woonburchten te Utrecht, merendeels aan de Oudegracht gelegen, in het bijzonder over de huizen Zoudenbalch, Keizerrijk, Drakenburch en Oudaen.